

Budapest, 1955 május 30.

Kedves Rákosi Elvtárs!

Nem akarom idejét tulságosan igénybe venni s ezért Balogh és Havas elvtársak feljegyzéseinek csak objektive, filozófiai közéletünk számára lényeges kérdéseire reflektálok.

1. Számos kifogás onnan merül fel, hogy az elvtársak nem akarják tudomásul venni könyvem célkitűzését: ez a Hitler-fasizmus ideológiájának bírálata; a történelmi tárgyalás is ezt a célt szolgálja. Az előszóban kifejezetten kimondom, hogy nem volt szándékom az egész polgári reakciós filozófia történetét megírni, hanem csak a hitlerizmus ideológiai előkészítését.

Havas elvtárs e tekintetben két főhibát követ el. Először helytelenül állítja be könyvemnek a hegeli filozófiához való viszonyát. A modern irracionálisizmus 1848-ig csakugyan elsősorban Hegel ellen harcolt. Ez azonban a polgári haladás és forradalom elleni küzdelem volt. Nietzsche-től kezdve a hitlerizmus helyzet gyökeresen megváltozik: most már a marxizmus az igazi ellenség számukra; még akkor is, ha ezt nem mondják ki nyíltan. Ezt a Nietzsche-fejezetben részletesen kifejtettem. /Amit egyébként Havas elvtárs Hegel-felfogásomról ír, azt mutatja, hogy nem hajlandó tudomásul venni azt a fordulatot, mely a szovjet filozófiában e tekintetben végbement. A német vita is e fordulat előtt indult meg - és egészen másképpen végződött, mint ahogy azt Havas elvtárs beállítja./

Havas elvtárs második hibája abban áll, "hogy a német fasizmus ideológiai előkészítésében a katolikus filozófia nagyobb szerepet játszott, mint a mekkorát a szerző tulajdonit neki". Hogy a vatikán politikailag támogatta Hitlert, kétségtelen. De csak bele kell lapozni egy olyan könyvbe, mint Rosenberg "Mythus des zwanzigsten Jahrhunderts", mely a hitlerizmus hivatalos filozófiája volt, hogy lássuk: Chamberlain nyomán Rosenberg élesen keresztény-ellenes állásponton áll és erélyesen leszámol olyan idológusokkal, akik - mint Othmar Spann - katolikus alapon akartak fasiszta ideológiát teremteni.

Az elvtársak, akik ezzel a kérdéssel - hiányos tárgyismeret és a világnézeti kérdések sematikus felfogása alapján - foglalkoznak, nem veszik tudomásul, hogy a vallások, főleg a katolikus /thomista alapon álló/ reakció egészen más fegyverekkel harcol a haladás ellen, mint a modern irracionálisizmus. A thomizmus maga egy - teológiai jellegű, tehát misztikus - racionalizmus igényével lép fel. Ezt le kell leplezni. De ez nem esik az én könyvem kérdésfeltevéseinek körébe.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Balogh elvtárs egészen sematikusán nyúl ezekhez a kérdésekhez. Azon a vitán, amelyet említ, s amelyet illetőleg panaszkodik, hogy rosszul bántak vele, például azt fejtette ki, hogy a mai német protestantizmusnak a Kierkegaard befolyása alatt álló Barth-iskola a legreakciósabb áramlata. Ezzel szemben nem árt egy pillantást vetni a politikai tényekre. A német protestantizmus hivatalos fő iránya /mely nem került Barth hatása alá/ a régi lutheri tan értelmében alávetette magát minden reakciós államhatalomnak. Támogatta Hitlert a háboruban, a koncentrációs táborok, a gázkamarák stb. felállításában. Ma pedig Adenauert szolgálja ki ugyanilyen buzgalommal a háboru, az imperialista felfegyverkezés ügyében. Ezzel ellentétben a "legreakciósabb" Barth-iskola konok ellentállást fejtett ki Hitler ellen. Hívei /Bekennntnischristen/ megtagadták a vele való együttműködést és ezrével vándoroltak koncentrációs táborokba. Akkori vezérük, Niemöller ma a békemozgalom aktív és vezető tagja. Hívei nemcsak propagandával, de aktíve is ellent

állnak Németország újrafelfegyverzésének, a háboru előkészítésének. Balogh elvtárs álláspontja tehát módszertanilag sematikus, ignorálja a tényeket, politikailag szektáns.

2. Könyvemet nem érzem ilyen bírálatokkal szemben védelemre szoruló-
nak /annál kevésbé, mert a bíráló megjegyzések nagy része még a ténye-
ket sem fedi, például Balogh elvtárs állítása, hogy az utószó csak
néhány szociológussal foglalkozik/. Egy elvi kérdést azonban mégsem
hagyhatok szó nélkül, mert ez filozófiai munkánk általános módszertani
kérdéseiben sok zavart okoz: az objektivizmus kérdését. Számos elv-
társunk a filozófiai polémiában azt a módszert követi, amelyet mi a
bécsi emigrációban így jelöltünk: "Szitok, átok, szarok rátok." És
objektivistának neveznek mindenkit, aki a reakciós filozófiák immanens
kritikáját is adni akarja, érte ezalatt azt, hogy nemcsak direkt leple-
lezi le az ellenforradalmi ideológiákat, feltárva azok társadalmi gyö-
kereit és célkitűzéseit, hanem - polemikusan - azt is megmutatja, mi-
lyen abszurdításokhoz jut el a reakciós szerző, ha saját kiindulásait
következétesen végigvesszük. Ezt az "objektivista" módszert alkalmazza
például Engels az "Anti-Dühring"-ben, amikor Dühring Robinsonádáját
ad absurdum viszi. Eltekintve attól, hogy ez klasszikusaink módszere
is, ha azt akarjuk, hogy azokat is meggyőzzük, akik még nincsenek meg-
győzve, ez a módszer - a társadalmi alapok leleplező feltárása mellett -
polemikusan nélkülözhetetlen. Ezért éltem vele eddig és élni fogok
ezután is.

3. Az elvtársak visszaélnék idealizmus és materializmus szembeállí-
tásának jelszavával is. Nem beszélek arról, hogy könyvem számos helyen
konkrétan foglalkozik ezzel a kérdéssel, nem szabad ezt a követelést
arra felhasználni, hogy a dialektikus és a dialektika-ellenes áramlatok
harcát a filozófia történetében bagatellizáljuk. Lenin például a fizi-
kai idealizmusról írván, kiemeli, hogy annak fontos ideológiai gyökere
a fizikusok nem-dialektikus gondolkodása, akik ezért a mechanikus mate-
rializmus ellentmondásai elől az idealizmusra menekülnek. A két kérdés-
komplexum szoros kapcsolatban áll egymással és együttes alkalmazásuk
nélkül a filozófia és a filozófiatörténet kérdései megoldhatatlanok. Az
olyan "filozófusoknak", mint Balogh elvtárs egyik alapvető hibája,
hogy nem ismerik a dialektikus materializmus problémáit és ezt a
hiányosságukat "módszertanilag" azzal leplezik, hogy ha valaki így
tárgyal valamely kérdést, azt demagógikusan denunciólják.

Azt Rákosi elvtárs bizonyára nem is várja tőlem, hogy a személyemre
vonatkozó megjegyzésekre reflektáljak.

Elvtársi üdvözléssel

Lukács György

NYA FIL. INT.

Lukács Arch.